
Vili Vuk
Prof. dr. Angelos Baš 70-letnik

Sredi šestdesetih let se je na oddelku za etnologijo pri tedanjem predstojniku prof. dr. Vilku Novaku oglasil tedanji kustos iz Slovenskega etnografskega muzeja dr. Angelos Baš. Profesorja Novaka je prišel vprašat, ali bi mu lahko svetoval kakšnega študenta etnologije, ki bi ga vključil v terensko delo pri Baševem velikem raziskovalnem projektu Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju. Študentov etnologije tedaj ni bilo na pretek in vključen sem bil v ekipo Slovenskega etnografskega muzeja, ki jo je vodil dr. Angelos Baš. Kar je bilo za študenta izzivalno, je bilo srečanje z raziskovalnim delom na terenu, kar je bila zame osebno sreča, pa je bilo znanstvo in druženje z uglednim etnologom, ki sem mu z velikim zanimanjem sledil skozi njegove spise in ugotavljal, da prinaša nova obzorja v slovensko etnologijo. Skozi leta po najinem prvem srečanju in tudi srečnem sodelovanju na terenu – po Pohorju še pri savinjskih splavarjih – mi je bil dr. Baš nepogrešljiv mentor, prijateljske vezi so ostale do današnjih dni.

V današnjih dneh pa mineva od tistega časa skoraj trideset let. To so desetletja, ki so dr. Angelosa Baša popolnoma profilirala v slovenski etnološki vedi, njegovo obsežno delo je postalo avtorsko razpoznavno in njegova 70-letnica, ki jo praznuje letos, ostaja presenečenje, ki pa seveda navdušuje ob poznavanju razmerja med njegovim delom in njegovo starostjo: naredil je ogromno, v njegovem delu je veliko temeljnega za podoben moderne slovenske etnologije.

Angelos Baš je bil rojen 24. avgusta 1926 v Taboru v Savinjski dolini. Njegov oče je bil prof. Franjo Baš, ustanovitelj in prvi ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Mariboru, človek, ki je obvladoval kar nekaj strok in ki je prav zaradi tega v začetkih mariborskega profesionalno organiziranega muzejstva sedanji Pokrajinski muzej utemeljil in v eni osebi opravil delo, ki danes zahteva kar lepo število kustosov. Današnji pogled na delo dr. Angelosa Baša ima pri razmišljanju o tem, kako se je odločal za svojo poklicno ali strokovno pot, kar precejšnjo olajšavo in povsem zanesljiv odgovor: že od otroških let je z očetom živel v muzeju, in ker mu je bila v njegov genski zapis očitno dana nagnjenost za zgodovino, je bila odločitev za delovno pot skozi življenje povsem preprosta. Dokaz za to je podatek, da je kot desetleten deček »prebral dobršen del

Grudnove Zgodovine slovenskega naroda¹. Zares ni moglo biti drugače, kot da je začel študirati zgodovino. Odločil se je za univerzo v Gradcu, toda okupacija je neprekinjenost študija onemogočila, tako da se je leta 1945 vpisal na ljubljansko univerzo, nadaljeval oziroma začel z zgodovino, ob strani študiral še etnologijo in se potem odločil za etnologijo kot glavni študijski predmet. Leta 1951 je diplomiral pri dr. Niku Zupaniču.

Že Bašev razlog, ki ga je napeljal k spremembi študijske smeri, je napovedal, da ne bo etnolog z diplomom, ki bi sledil ustaljeni etnološki misli, kakršna je bila v petdesetih letih še zakoreninjena. Nekoč v času študija ga je režiser Fran Žižek zaprosil za podatke o načinu življenja v času Miklove Zale, ker jih pri različnih profesorjih ni mogel dobiti. Angelosa Baša je to opozorilo na veliko pomanjkanje védenja o vsakdanjem življenju v naši preteklosti.

Etnologijo v muzejski praksi je spoznal na svojem prvem službenem mestu v ljubljanskem Mestnem muzeju, kjer o etnologiji kot samostojni raziskovalni enoti ni bilo govora, zato je Angelos Baš opravljal delo kustosa za kulturno zgodovino. Poznavajoč težnje v evropski etnologiji, ki se je odmikala od tako imenovane »kmetologije« (Bašev izraz!) in se nagibala tudi k raziskovanju načina življenja med delavci ter meščani, je skušal uveljaviti svojo znanstveno ali raziskovalno drugačnost v muzejskem okolju. To se je pa dr. Angelosu Bašu povsem posrečilo šele z začetkom njegovega službovanja v Slovenskem etnografskem muzeju, kjer se je zaposlil leta 1963. Že v času delovanja v ljubljanskem Mestnem muzeju se je pri svojih raziskavah odpravil v preteklosti, tako da je iskal in tudi našel oprijemljive podatke o značilnosti življenja Slovencev v času, ki je zanj še najti relevantno gradivo. Baševa doktorska disertacija, ki jo je obranil leta 1959, je pri nas utemeljila historično etnologijo in v bistvu do današnjih dni njenega utemeljitelja zadržala v tem pomembnem delovnem krogu kot edinega etnološkega raziskovalca, ki se ukvarja z raziskovanjem načina življenja Slovencev v preteklosti. Noša v poznem srednjem veku in 16. stoletju je znanstveni prag, ki ga je s svojo disertacijo prestopil dr. Angelos Baš in na njegovi drugi strani razkril bogato področje s še neobdelanim gradivom. Začetni temi iz historične etnologije so sledile raziskave Opisi kmečkega oblačilnega videza na Slovenskem v 1. polovici 19. stoletja, Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času in Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju. Toda to niso bile znanstvene inovacije le v smislu utemeljevanja historične etnologije, temveč je dr. Baš v svojih raziskavah noše, oblačilne kulture ali oblačilnega videza tudi definiral in uredil pojme, ki so v rabi pri raziskovanju človekovega oblačenja.

Dr. Angelos Baš je konec petdesetih let in v šestdesetih pomembno in poglobljeno sodeloval pri prenavljanju slovenske etnološke vede. Skoraj izključno v kmečki socialni sloj zazrta slovenska etnologija je začela v tem času – prek evropskih vplivov – razmišljati o kompletnem pogledu na človeka, torej tudi na človeka, ki je živel in deloval v mestnem, industrijskem ali obrtniškem okolju. Dr. Baš se je uspešno potegoval za oblikovanje nove etnologije na Slovenskem, bil pri tem v polemikah večkrat napaden, toda hkrati učinkovit z odgovorom: na pomisleke je odgovarjal s svojim delom in tako na svoje teoretične vzorce postavljaj konkretna, praktična dejanja. To so zlasti raziskave Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju, Savinjski splavarji in Ljutomerške konjske dirke. Učinkovito je segel tja, kamor je po njegovem mnenju nova ali prenovljena etnologija morala začeti segati.

¹ Naško Križnar: Pogovor s prof. Angelosom Bašem v: Glasnik Slovenskega etnološkega društva, letnik 27, št. 3 - 4, 1988, str. 98.

Do leta 1979, ko je odšel na Inštitut za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, je bil dr. Angelos Baš muzealec. V tem okolju je živel z vsemi dvomi, ki še danes zaznamujejo delo muzejskih kustosov: ali izključno raziskovati ali pa raziskano tudi in predvsem posredovati. Seveda se je odlično zavedal obojne naloge in v slovensko muzejstvo vnesel muzeološko svežino, ki je opazno preseгла tradicionalni koncept muzejske prezentacije zbranega ali obdelanega gradiva. Nove muzeološke zamisli je pokazala Baševa razstava o savinjskih splavarjih, ki jo je po temeljiti raziskavi, objavljeni tudi v knjigi, oblikoval skupaj z arhitektom Marjanom Lobodo. Raziskava je uveljavila princip realne podobe savinjskih splavarjev v preteklosti, kar pomeni, da si je pri mizansceni pomagala tudi s premostitvami vrzeli, ki jih muzejski predmeti niso mogli spraviti v povezano zgodbo. Tako si je dr. Angelos Baš »upal« – da bi z razstavo dosegel tudi predstavo – postaviti pred obiskovalce rekonstrukcijo splava, kakršnega so uporabljali savinjski splavarji. Historičnemu gradivu je potemtakem dodal »nov« predmet, kar je še zdaj moderno muzeološko načelo pri pripravljanju razstav.

Baševo akademijsko obdobje od leta 1979 pa do upokojitve označuje načrtno ukvarjanje skoraj izključno s historično etnologijo, znotraj tega pa prek raziskovanja oblačilne kulture z načinom življenja fevdalcev in meščanov. S tem je praktično uresničil širitev in tudi zaokrožitev interesnega delovnega kroga etnološke vede, ki se je pred tem dolga leta – razumljivo, da tudi z argumenti – zadržala na raziskovalni točki, označeni le s kmetstvom, iz katere se je razvila, kot bi rekel naš slavljenec, »kmetologija«. Ob tem je bil v koraku z drugimi dogajanji v »svoji« znanosti, z natančnostjo je polemiziral, objavljaj, sodeloval na kongresih, prav tako pa z urejanjem *Traditiones in Ethnologiae* revije spodbujal ter organiziral etnološko znanstveno pisanje pri nas. Pomembna in za slovensko znanje o preteklosti koristna je enciklopedična publikacija *Slovensko ljudsko izročilo*, ki jo je uredil dr. Angelos Baš, njegovo tovrstno delo se zdaj nadaljuje pri nastajanju slovenskega etnološkega leksikona.

Dr. Angelos Baš je bil leta 1984 izvoljen v naziv rednega profesorja za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, od leta 1987 vodi tam seminar oziroma konzultacije za študente podiplomskega študija etnologije. Prof. dr. Angelos Baš želimo, da bi slovenski etnologiji, ki jo je pomagal na novo utemeljiti, še dolga leta prispeval svoje misli in da bi kot profesor s svojimi izkušnjami in znanjem pomagal na znanstveno pot še veliko svojim slušateljem.